

Obec Libouchec

jako provozovatel veřejného pohřebiště podle § 16 odst. 1 zák. č. 256/2001 Sb.,
o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
vydává v souladu s ustanovením § 19 citovaného zákona

Řád veřejného pohřebiště obce Libouchec

Článek 1

Úvodní ustanovení

1. Provozování pohřebiště je nedílnou součástí veřejné infrastruktury a službou ve veřejném zájmu v samostatné působnosti obce.
2. Rada obce Libouchec ve smyslu § 102 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů schválila tento Řád veřejného pohřebiště obce Libouchec dne 08. 06. 2020, pod číslem usnesení 5/6RO/2020.
3. Řád veřejného pohřebiště se vydává na základě zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, po předchozím souhlasu Krajského úřadu Ústeckého kraje ze dne 12. února 2020, vydaného pod č.j. KUUK/030595/2020/ZPZ.
4. Úcta k památce zesnulých a účast na smutku pozůstalých, jakož i společenské poslání pohřebiště jako veřejného pietního místa, určeného k rozloučení se zemřelými, k jejich pohřbívání a k ukládání jejich zpopelněných ostatků vyžaduje, aby pohřebiště bylo udržováno v dobrém stavu a aby bylo dbáno příslušných zdravotních, hygienických a bezpečnostních předpisů.
5. Řád veřejného pohřebiště upravuje správu a provoz pohřebiště obce Libouchec a povinnosti osob, kterým svědčí právo nájmu místa na pohřebišti, dále osob, které zde vykonávají objednané činnosti a návštěvníků pohřebiště, to vše v souladu se zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví.
6. Použité pojmy:
 - Zákon o pohřebnictví – zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (po novele zákonem č. 193/2017 Sb.)
 - Veřejné pohřebiště - (dále též „pohřebiště“) je prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren nebo jejich kombinace.
 - Řád veřejného pohřebiště obce Libouchec – zveřejněná závazná pravidla a podmínky, kterými obec Libouchec jako provozovatel pohřebiště v souladu s § 19 zákona o pohřebnictví upravuje zejména:
 - a) **podmínky pro sjednání nájmu hrobového místa, které musí být stejné pro všechny osoby,**
 - b) **rozsah služeb poskytovaných na veřejném pohřebišti a stanovení druhů konečných rakví pro ukládání do hrobů a hrobek, a to včetně vložek a vystýlek do rakví, transportních vaků a rubášů,**
 - c) **tlecí dobu pro ukládání lidských pozůstatků do hrobů,**
 - d) **podmínky pro povolování exhumace po tleci době**

- e) povinnosti návštěvníků veřejného pohřebiště v souvislosti s pořádkem na veřejném pohřebišti a zachováním důstojnosti tohoto místa a způsob a pravidla užívání zařízení veřejného pohřebiště
 - g) povinnosti provozovatele pohřebiště a dalších osob vykonávajících činnosti související se zajištěním řádného provozu veřejného pohřebiště,
 - h) povinnosti nájemce hrobového místa, včetně rozsahu péče o hrobové místo
 - i) dobu, po kterou je veřejné pohřebiště přístupno návštěvníkům,
 - j) **podmínky pro dohled nad provozovatelem pohřební služby, který na základě smlouvy s vypravitelem pohřbu hodlá na pohřebišti provádět práce podle § 4a odst. 2 zákona o pohřebnictví.**
- Provozovatel veřejného pohřebiště – obec zajišťující provoz veřejného pohřebiště jako službu ve veřejném zájmu v samostatné působnosti obce.
 - Hrobové místo - místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren, včetně plochy pro zhotovení hrobového zařízení.
 - Hrob - je hrobové místo určené pro ukládání lidských pozůstatků s následným zásypem zeminou.
 - Hrobové zařízení - je věc movitá sestávající z rozebíratelných dílů, (včetně nezbytných základů), kterou lze přenést z místa na místo bez porušení její podstaty.
 - Hrobka - je hrobové místo určené pro ukládání lidských pozůstatků v rakvi do obestavěného prostoru pod nebo nad zemí, nezasypané zeminou. Hrobka je věc nemovitá mající charakter dočasné stavby, kterou nelze přenést z místa na místo bez porušení její podstaty.
 - Urnové (epitafní) místo - je hrobové místo určené pouze pro ukládání uren se zpopelněnými lidskými ostatky (minimálně v úředních obalech) do vyhrazeného prostoru pod nebo nad zemí; uložení uren se zpopelněnými lidskými ostatky je s prokazatelným souhlasem provozovatele pohřebiště možné i do hrobů a hrobek, nebo v pevných obalech na jejich povrch.
 - Kolumbárium – je nadzemní stavba se schránkami pro ukládání uren se zpopelněnými ostatky.
7. **Provozovatelem** veřejného pohřebiště v Libouchci je obec Libouchec, IČ 00266833, se sídlem: Libouchec 211, PSČ 40335 Libouchec, zastoupené starostou obce Jiřím Bolíkem.

Článek 2

Doba zpřístupnění pohřebiště

1. Pohřebiště je místo, **veřejnosti** denně přístupné:
od 8:00 do 20:00 hodin.
Provozovatel je oprávněn povolit odůvodněnou výjimku individuálním povolením.
2. Provozovatel pohřebiště může z oprávněných důvodů přístup veřejnosti na pohřebišti nebo jeho část dočasně omezit nebo zakázat, např. v době provádění terénních úprav, exhumací, za sněhu, náledí apod., pokud nelze zajistit bezpečnost návštěvníků. Provozovatel zabezpečí v zimním období nezbytnou údržbu hlavních komunikací pohřebiště v zájmu zajištění bezpečnosti.

Článek 3 Působnost řádu pohřebiště

1. Ustanovení tohoto Řádu se vztahují na veřejné pohřebiště v Libouchci – umístěného na pozemcích evidovaných v KN na parcelách čís.: p.p.č. 1553/2, 1555, 1639/3, 1639/4, 1635/3, 1638/2, to vše v k.ú. Libouchec ve vlastnictví a užívání obce Libouchec, jehož součástí jsou:
 - *místa pro ukládání lidských pozůstatků do hrobů*
 - *místa pro ukládání zpopelněných lidských ostatků v urnách*
 - *společné hroby*
 - *kolumbárium*Vnější hranice tohoto pohřebiště jsou vymezeny oplocením.
2. Řád je závazný pro provozovatele a dále pro **poskytovatele** pohřebních a jiných úkonů a **služeb**, nájemce hrobových a urnových míst, **vypravitele pohřbu**, návštěvníky pohřebiště včetně osob, které zde s prokazatelným souhlasem správce pohřebiště nebo nájemce provádějí práce a pro ostatní veřejnost.
3. **Pokud bude stejná věc popsána v několika dokumentech a v každém jinak, tak mají přednost v pořadí: samotná nájemní smlouva, Řád, zákon o pohřebnictví a občanský zákoník. Smlouva i řád nesmějí být v rozporu se zákonem nebo být proti zákonu – speciálnímu i obecnému. Zvláštní ustanovení mají vždy přednost před obecnými, a to i když jsou uvedena v jednom dokumentu. Pokud není v žádném dokumentu nějaká věc upravena, řídíme se pravidly uvedenými v právních předpisech.**
4. Náhrobek, vykazující vysoké uměleckořemeslné zpracování, je možné rozhodnutím Rady obce Libouchec prohlásit za „Cenný náhrobek“. Nájemce nesmí bez souhlasu Rady obce Libouchec odstranit hrobové zařízení hrobového místa. V případě, že o další užívání hrobového místa, na kterém se nachází náhrobek prohlášený za „Cenný náhrobek“, neprojeví zájem nájemci nebo v případě, že hrobové zařízení vykazuje znaky opuštěnosti, je obec Libouchec povinna učinit na své náklady opatření směřující k zachování „Cenného náhrobku“.

Článek 4 Rozsah poskytovaných služeb

1. Na pohřebišti obce Libouchec jsou provozovatelem poskytovány tyto služby:
Základní - nezbytné pro řádný chod pohřebiště
 - nájem místa - pro hroby, hrobky k uložení lidských pozůstatků,
- pro uložení lidských ostatků v urnách
- v kolumbáriu
 - správa pohřebiště a objektů na pohřebišti
 - vedení předepsané evidence související s provozováním pohřebiště,
 - zveřejňování informací v místě na daném pohřebišti obvyklém pro potřeby nájemců a veřejnosti
 - vykonávání dozoru nad dodržováním řádu pohřebiště
 - **běžná** údržba pohřebiště včetně zeleně, oplocení, mobiliáře a inženýrských sítí
 - **běžná** údržba páteřních komunikací a zpevněných ploch (v létě i v zimě),

- zajišťování svozu, odvozu a likvidace odpadů,
2. Na pohřebišti se pohřbívají zpravidla těla osob, které ke dni úmrtí měly trvalé bydliště na území obce Libouchec, osob zemřelých na území obce Libouchec a těch, jejichž těla byla na území obce Libouchec nalezena nebo vyložena z dopravního prostředku, nastala-li smrt v průběhu jízdy.
 3. Dovolují-li to provozní podmínky, lze provést na pohřebišti pohřbení těl osob zemřelých i z jiných měst a obcí, požádá-li o to **vypravitel** (objednatel) pohřbu.
 4. Zemřelí mohou být na pohřebišti pohřbeni jen s **prokazatelným** souhlasem provozovatele pohřebiště **po předložení listu o prohlídce zemřelého a to zpravidla před vydáním povolení k výkopu hrobu.**

Článek 5

Povinnosti návštěvníků pohřebiště

1. Návštěvníci pohřebiště jsou povinni se zdržet takového jednání, které by se dotýkalo důstojnosti zemřelých, nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti: tzn. zejména chovat se hlučně, pouštět přenosné nosiče zvuku, požívat alkoholické nápoje, omamné a psychotropní látky, odhazovat odpadky mimo nádob k tomu určených a používat prostory pohřebiště a jeho vybavení k jiným účelům, než k jakým jsou určeny.
2. Dětem do 10 let věku je dovolen vstup na pohřebiště pouze v doprovodu dospělých osob.
3. Osobám pod vlivem návykových a psychotropních látek je vstup na pohřebiště zakázán, rovněž je zakázáno požívání návykových a psychotropních látek na pohřebišti.
4. Motorová vozidla mohou na pohřebišti vjíždět a zdržovat se jen s prokazatelným souhlasem správce a za podmínek stanovených provozovatelem. Jde zejména o dodržování vyhrazených jízdních tras, maximální povolené rychlosti apod. Ve zvlášť odůvodněných případech může provozovatel pohřebiště povolit výjimku.
5. Na pohřebišti není dovolena jízda i jinými vozidly s výjimkou vozíků invalidních občanů. Chodci mají vždy přednost před vozidly. Přednost v jízdě má vozidlo, které přijíždí zprava. Pojízděné a zpevněné plochy na pohřebišti mohou být užívány k odstavení vozidla na nezbytně nutnou dobu pouze tak, aby tím nebyl omezován pohyb jiných vozidel.
6. Na pohřebišti je zakázáno provádět opravy, údržbu a mytí vozidel.
7. Na pohřebišti je rovněž zakázáno pohybovat se na kolech, kolečkových bruslích, koloběžkách, skateboardech a tomu podobných prostředcích.
8. **Drobná domácí zvířata mohou doprovázet návštěvníky pohřebiště jen na vodítku a tak aby nedocházelo ke znečišťování hrobových míst, jejich bezprostředního okolí a přístupů.**
9. Z hygienických důvodů není dovoleno na pohřebišti pít vodu z vodovodních výpustí a studní. Rovněž není dovoleno tuto vodu odnášet v náhradních obalech mimo pohřebiště.
10. Svítidla mohou návštěvníci a nájemci na pohřebišti rozsvěcovat jen pokud jsou vhodným způsobem zabezpečena proti vzniku požáru. Provozovatel může v odůvodněných případech používání svítidel na pohřebišti omezit nebo i zakázat.
11. Ukládání nádob, nářadí, jiných předmětů, včetně dílů hrobového zařízení na zelené pásy a místa kolem hrobových míst není dovoleno. Nádobky na odpadky na pohřebišti slouží jen pro ukládání odpadu z pohřebiště mimo odpadu stavebního. Pokud je na pohřebišti zavedeno třídění odpadu, je nutno toto opatření respektovat.

12. Návštěvníkům je zakázáno provádět jakékoli zásahy do vzrostlé zeleně na pohřebišti.
13. Na pohřebišti je povoleno provádět práce pouze v takovém rozsahu a způsobem, který stanoví tento Řád a provozovatel.
14. Všechny osoby, vykonávající činnosti, související se zajištěním řádného provozu pohřebiště, jsou povinny tak činit v souladu se zákonem a ostatními právními normami, upravujícími takovou činnost, dodržovat tento Řád a to vždy s vědomím provozovatele pohřebiště nebo s jeho předchozím souhlasem, je-li ho dle tohoto Řádu potřeba.
15. Na pohřebišti je dovoleno umístění reklam pouze na vyhrazených místech po předchozím souhlasu provozovatele pohřebiště. Není dovoleno umístění reklam na stromech, zařízeních pohřebiště **ani na hrobových místech a jejich zařízeních.**
16. Na pohřebišti a v bezprostředním okolí není rovněž dovoleno pořádat prezentační akce soukromých subjektů zaměřené na výkon následné služby či prodej jimi nabízeného zboží. Všechny subjekty, které chtějí vykonávat jakékoli práce či služby na pohřebišti, mají oznamovací povinnost k této činnosti vůči provozovateli pohřebiště.

Článek 6

Povinnosti a činnost provozovatele pohřebiště

Provozovatel pohřebiště je povinen zejména:

1. Provozovat pohřebiště v souladu se zákonem, tímto Řádem a zvláštními právními předpisy (např. zákon o odpadech, zákon o ochraně osobních údajů, zákon o shromažďování apod.).
2. Stanovit stejné podmínky pro sjednání nájmu hrobového místa dle typu pro každého nájemce.
3. Zdržet se ve styku s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných osob v souladu s projevenou vůlí **zemřelé osoby; pokud se tato osoba během svého života ke smutečnímu obřadu nevyšlovala, také v souladu s projevenou vůlí osob uvedených v § 114 odst. 1 občanského zákoníku, jsou-li provozovateli známi.**
4. Vést evidenci **související s provozováním pohřebiště dle § 21 zákona o pohřebnictví v elektronické formě s roční frekvencí výtisku a jejich následném svázání. Případně lze (vybranou)* evidenci vést ve vázané knize.** Současně je povinen udržovat aktuální plán pohřebiště s vedením evidence volných hrobových míst. Zájemcům o uzavření nájemní smlouvy je povinen na jejich žádost nechat nahlédnout do plánu pohřebiště a evidence volných míst.
5. Ukládat Listy o prohlídce zemřelého do spisovny popřípadě i doklady o zpopelnění dle archivačního a skartačního řádu obce.
6. Vypraviteli pohřbu vystavit doklad o pohřbení obsahující číslo hrobu nebo hrobky, jméno, popřípadě jména, a příjmení zemřelého, místo a datum jeho narození, úmrtí, pohřbení a jednoznačnou identifikaci právnícké nebo podnikající fyzické osoby, která pohřbení provedla; u jiných lidských pozůstatků vést evidenci v rozsahu identifikace jiných lidských pozůstatků.

Předání vypraviteli lze přímo nebo i prostřednictvím pohřební služby.

7. V případě zákazu pohřbívání bezodkladně písemně informovat nájemce hrobových míst, pokud je mu známa jejich adresa a současně informovat veřejnost o tomto zákazu v místě na daném pohřebišti obvyklém.
8. V případě rušení pohřebiště provozovatel postupuje dle § 24 zákona o pohřebnictví a je bezodkladně povinen vůči zúčastněným osobám a veřejnosti splnit veškerou informační povinnost.
9. Připravit k pronájmu nová místa pro hroby, urnová místa apod. (tzn. vytýčit – označit schématickým plánkem, vyčistit) a to v částech k tomu určených a stavebně připravených minimálně v rozsahu přístupových komunikací, inženýrských sítí a výškového srovnání konečného terénu se zatravněním. Pronajímat tato místa a provádět obnovu nájmu zájemcům za podmínek, stanovených zákonem a Řádem tak, aby vznikly ucelené řady, oddíly, či skupiny hrobových míst stejného charakteru a rozměrů.
10. Novým žadatelům přiděluje přednostně volná hrobová místa v již existujících skupinách, vyklizená od hrobových zařízení předchozích nájemců. Žádný zájemce o pronájem místa na pohřebišti nemá nárok na individuální umístění hrobového místa mimo vymezený prostor stejného charakteru a rozměru.
11. Zabezpečovat výkopy hrobů a služby, související s pohřbíváním, exhumacemi a ukládáním zpopelněných ostatků, (uložení uren). Tuto povinnost může zajistit i u třetího subjektu **po protokolárním předání pracoviště a nejbližšího okolí. Může tak učinit i provozovatel pohřební služby na základě prokazatelného požadavku vypravitele pohřbu za podmínek stanovených zákonem a uvedených v článku 11. tohoto Řádu.**
12. Zajišťovat **běžnou** údržbu veřejné zeleně na pohřebišti podle platných předpisů, pokynů příslušného správního orgánu, provádět **běžnou** údržbu cest a chodníků, oplocení, společných zařízení a inženýrských sítí, dbát na úpravu pohřebiště a předkládat – zajišťovat návrhy na rozvoj, modernizaci **a opravy** pohřebiště.
13. Zajišťovat likvidaci odpadů z pohřebiště předepsaným způsobem včetně jejich základního třídění.
14. Zabezpečovat pořádek a čistotu na pohřebištích, včetně údržby veřejných travnatých ploch, opuštěných hrobových míst, společných hrobů a vyhrazených ploch.
15. **Umožnit v souladu s § 4a) zákona o pohřebnictví oprávněným osobám manipulaci se zetlelými a nezetlelými ostatky v rámci pohřebiště nebo provedení exhumace za podmínek stanovených zákonem o pohřebnictví a tímto Řádem.**
16. Písemně upozornit nájemce na skončení sjednané doby nájmu nejméně 90 dnů před jejím skončením. Není-li mu trvalý pobyt nebo sídlo nájemce znám, uveřejní tuto informaci v místě na daném pohřebišti obvyklém, nejméně 60 dnů před skončením sjednané doby nájmu **a po dobu minimálně jednoho roku od uplynutí tlecí doby od posledního uložení lidských pozůstatků do hrobu a odkaz na uveřejněnou informaci umístí vhodným způsobem na příslušné hrobové místo.**
17. Během doby trvání nájmu **umožnit** k hrobovému místu přístup a zdržet se jakýchkoli zásahů do hrobového místa. Toto ustanovení se nevztahuje na případy, kdy je nezbytné bezodkladně zajistit bezpečný provoz pohřebiště. **A to na nezbytně nutnou dobu.**

Článek 7

Stanovení tlecí doby

V souladu se Zprávou hydrogeologického průzkumu č. 21-03, Protokolu o zkoušce č. 1/03/83 a vyžádaným stanoviskem Krajské hygienické stanice Ústeckého kraje. Řádem stanovena pro uložení lidských **pozůstatků** do hrobů na pohřebišti je tlecí doba v délce minimálně **15 let**.

Článek 8 **Užívání hrobového místa**

1. Nájem hrobového místa (dále jen nájem) vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi pronajímatelem obcí Libouchec a mezi nájemcem (dále jen smlouva o nájmu). Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat určení druhu hrobového místa, jeho rozměry, dobu trvání nájmu, výši nájemného a výši **ceny** za služby spojené s nájmem. Výše ceny nájemného a služeb spojených s nájmem je stanovena ceníkem obce Libouchec.
2. **Žádný zájemce o nájem místa na pohřebišti nemá nárok na okupaci opuštěného hrobového místa nebo na jiné, individuální umístění hrobu a hrobového zařízení v rámci hrobového místa.**
3. K uzavření smlouvy o nájmu hrobového místa je nájemce povinen poskytnout pronajímateli – veškeré údaje, jejichž vedení je předepsáno ustanovením § 21, odst. 1 zákona o pohřebnictví, kterými jsou:
 - jméno a příjmení osoby, jejíž lidské pozůstatky / **ostatky** jsou na pohřebišti ukládány, místo a datum jejího narození a úmrtí, **pokud jsou známy,**
 - **údaje o jiných lidských pozůstatcích v rozsahu identifikace jiných lidských pozůstatků,**
 - **datum uložení lidských ostatků na pohřebišti, určení hrobového místa, druh a číslo urny**
 - záznam o nebezpečné nemoci, pokud lidské pozůstatky, uložené do hrobu nebo hrobky, **byly touto nemocí nakaženy,**
 - jméno, příjmení, adresu místa trvalého pobytu a **datum narození** nájemce hrobového místa, jde-li o fyzickou osobu nebo obchodní jméno, název firmy, sídlo a identifikační číslo nájemce hrobového místa, jde-li o právnickou osobu,
 - údaje o **náhrobku** a hrobovém zařízení daného hrobového místa,
 - údaje o vlastníku hrobového zařízení, **náhrobku daného hrobového místa** není-li vlastníkem nájemce a to nejméně v rozsahu jméno, příjmení, trvalý pobyt, datum narození,
 - **Na žádost nájemce může být smlouva doplněna o osoby, které ... budou po smrti nájemce na základě určené posloupnosti pokračovat v nájmu v rozsahu jméno, příjmení, trvalé bydliště a datum narození. Lze tak učinit i samostatnou písemnou žádostí.**
4. Změny výše uvedených údajů a skutečností, **potřebných pro vedení evidence veřejného pohřebiště** je nájemce i **vlastník** povinen bez zbytečného odkladu oznámit provozovateli pohřebiště.
5. V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na níž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tlecí doba stanovená pro pohřebišť, na němž se hrob nachází, to je 15 let.

6. Nájem hrobových míst se sjednává zpravidla na dobu:
- pro hrob na 15 let
 - pro urnová místa na 10 let.
7. Podnájem hrobového místa je zakázán.
8. Platným uzavřením smlouvy o nájmu vzniká nájemci právo zřídit na pronajatém místě hrob, urnové místo, včetně vybudování náhrobku a hrobového zařízení (rám, krycí desky apod.) a vysázet květiny, to vše v souladu s obsahem smlouvy o nájmu, tímto Řádem a pokyny provozovatele, s následnou možností uložit v tomto místě lidské pozůstatky a lidské ostatky.
9. Nájemní právo k hrobovému místu lze převést na třetí osobu pouze písemnou dohodou mezi provozovatelem pohřebiště, původním nájemcem a novým nájemcem **na základě nové smlouvy o nájmu.**
- Pokud** původní vlastník hrobky, náhrobku nebo hrobového zařízení převede vlastnické právo k těmto věcem na nového vlastníka, je povinen o této skutečnosti bezodkladně informovat provozovatele veřejného pohřebiště a předložit provozovateli pohřebiště smlouvu o převodu uvedených věcí do vlastnictví jiné osoby.
10. Je-li nájemcem hrobového místa více spolunájemců, vyberou si tito ze svého středu jednoho, který bude zmocněn ostatními zastupovat je při komunikaci a jednáním se správcem v minimálním rozsahu pro zasílání upozornění na konec nájmu, návrhy smluv, předpisy a inkasa podílů úhrad ceny nájmu a služeb spojených. Zmocnění se nevztahuje na uzavírání smlouvy o nájmu a službách spojených. Bude-li kterýkoliv spolunájemce požadovat jednání a komunikaci či korespondenci s provozovatelem jednotlivě, uhradí provozovateli více náklady s tím spojené nad míru obvyklou dle ceníku.
11. Nájemce je povinen vlastním nákladem zajišťovat údržbu pronajatého hrobového místa a hrobového zařízení či hrobky v následujícím rozsahu a způsobem:
- nejpozději do 3 měsíců od pohřbení do hrobu zajistit úpravu pohřbívací plochy hrobového místa,
 - zajistit, aby plocha hrobového místa nezarůstala nevhodným porostem, který by narušoval svým vzhledem okolí, průběžně zajišťovat údržbu hrobového místa tak, aby travní porost nedosáhl květenství (vymetání trav), jakož i průběžně zajišťovat údržbu hrobek, hrobového zařízení na vlastní náklady tak, aby jejich stav nebránil užívání hrobových míst ostatních nájemců, dalších osob **a neohrožoval jejich bezpečnost,**
 - odstranit včas znehodnocené květinové a jiné dary, odpad z vyhořelých svíček a další předměty, které narušují estetický vzhled pohřebiště. Neodstraní-li tyto předměty nájemce hrobového místa je provozovatel pohřebiště oprávněn tak učinit sám,
 - neprodleně zajistit opravu hrobového zařízení pokud je narušena jeho stabilita a ohrožuje tím zdraví, životy nebo majetek dalších osob. Pokud tak nájemce neučiní po uplynutí lhůty uvedené ve výzvě provozovatele, je provozovatel pohřebiště oprávněn zajistit bezpečnost na náklady a riziko nájemce hrobového místa.
12. **Právo nájmu hrobového místa přechází na osobu, kterou nájemce určil, popřípadě na svěřenský fond určený nájemcem. Je-li nájemcem fyzická osoba a není-li přechod nájmu na určenou osobu možný, anebo neurčil-li nájemce nikoho, přechází právo nájmu na jeho manžela, není-li ho, na jeho děti, není-li jich, na jeho rodiče, není-li jich, na jeho sourozence; nežijí-li, pak na jejich děti. Není-li přechod práva nájmu na žádnou z těchto osob možný, přechází právo nájmu na dědice zemřelého. Osoba, na niž právo nájmu přešlo, je povinna sdělit provozovateli pohřebiště bez zbytečného odkladu údaje**

potřebné pro vedení evidence veřejného pohřebiště; to platí i pro správce svěřenského fondu.

13. **Provozovatel** pohřebiště může odstoupit od smlouvy o nájmu, s výjimkou smlouvy o nájmu hrobu, kde dosud neuplynula stanovená tlecí doba, jestliže nájemce neuhradí dlužné nájemné nebo úhradu za služby spojené s nájmem do 3 měsíců ode dne, kdy ho k tomu provozovatel pohřebiště písemně vyzval.
14. Jestliže nájemce podá před uplynutím sjednané doby nájmu návrh na prodloužení smlouvy o nájmu **a plní své povinnosti dle zákona o pohřebnictví § 25 odstavec 4**, může provozovatel pohřebiště jeho návrh odmítnout jen v případě, že:
 - má být pohřebiště zrušeno podle § 24 zákona.
15. Uložení konstrukce pro ukládání vykopané zeminy při výkopu vedlejšího hrobu a nutné kamenické práce na přilehlém hrobovém místě, to vše v odůvodněných případech a na nezbytně nutnou dobu, není omezením práva nájemce ve smyslu § 25. Dojde-li k zásahu do hrobového místa nebo zařízení a vznikne-li tímto škoda, je povinen hrobové místo uvést do původního stavu nebo škodu nahradit ten, kdo škodu způsobil. To platí i v případě, že škůdce ke své činnosti přibral třetí osobu.
16. Je zakázáno odkládat díly hrobového zařízení na sousední hrobová místa, nebo je opírat o sousední hrobová zařízení.
17. Při užívání hrobového místa je nájemci zakázáno manipulovat s lidskými ostatky. Se zpopelněnými lidskými ostatky může nájemce manipulovat a ukládat je na pohřebišti pouze s vědomím provozovatele a nájemce je povinen poskytnout provozovateli veškeré údaje, jejichž vedení je předepsáno § 21 odst. 1 zákona o pohřebnictví.
18. Nájemce je povinen strpět číselné označení hrobových míst provedené provozovatelem, tato čísla nepřemísťovat, nepoškozovat a nepoužívat k jiným účelům. **Nájemce je povinen strpět na hrobovém místě vhodně umístěný odkaz na uveřejněnou informaci ve vývěsce týkající se upozornění nájemce na skončení doby nájmu či jiné oznámení.**
19. Po zániku nájmu se lidské ostatky, o jejichž nové uložení bývalý nájemce, **nepožádal** ponechají na dosavadním místě. Při nájmu hrobového místa novým nájemcem budou tyto lidské ostatky uloženy pod úroveň dna hrobu **nebo do společného hrobu na tomtéž pohřebišti** (pokud je zřízen). Ponechané zpopelněné lidské ostatky se vyjmou a uloží do společných hrobů bez úředních obalů.
20. **Byl-li nájemce hrobového místa prokazatelně vyzván před ukončením nájmu k vyklizení hrobu od movitých i nemovitých věcí v souladu s § 2225 občanského zákoníku při skončení nájmu, předá nájemce hrobové místo vyklizené do 30 dnů od skončení nájmu. Při odevzdání hrobového zařízení nebo hrobky si nájemce vezme vše, kromě uložených lidských ostatků, ať zpopelněných nebo nezpopelněných, protože v souladu s § 493 občanského zákoníku lidské ostatky nejsou věci.**
21. **Při nesplnění bodu 21 je hrobové zařízení umístěno na hrobovém místě po zániku nájmní smlouvy bez právního důvodu, tedy neoprávněně. Není-li smlouvou o nájmu stanoveno jinak a hrobové zařízení na výzvu není odstraněno, pak má provozovatel pohřebiště možnost obrátit se na soud nebo v rámci svépomoci hrobové zařízení odstranit, uskladnit a následně vyzvat vlastníka ať si zařízení odebere - je-li mu znám. Náklady na odstranění a uskladnění hrobového zařízení ponese vlastník hrobového zařízení. Pokud na další výzvu vlastník nereaguje a náklady na odstranění a skladné překročí vyšší odhadované ceny hrobového zařízení, provozovatel hrobového zařízení prodá. Výtěžek použije na úhradu nákladů.**

Smlouvou o nájmu hrobových míst lze ujednat, že pokud ke dni skončení sjednané doby nájmu nebude hrobové místo vyklizeno od hrobového zařízení či hrobky, počíná běžet tzv. čekací doba pro opuštěnost dle občanského zákoníku.

22. **Pokud se hrobka či hrobové zařízení staly opuštěnou po účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (tj. od 1. ledna 2014) a jsou zároveň stavbou, bude od 1. ledna 2024 provozovatelem pohřebiště provedena nabídka příslušnému Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.**
23. **Pokud byla hrobka opuštěna před účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (tj. před 1. lednem 2014), bude zaevidována do majetku obce, která je vlastníkem pozemku (viz ustanovení § 3056 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) nebo obce, která je provozovatelem pohřebiště (viz ustanovení § 996 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).**

Oznámení o novém vlastníku hrobky, která se tímto postupem stala hrobkou obecní, se zveřejní vhodným způsobem na veřejném pohřebišti (např. ve vývěsní skřínce). U opuštěného hrobového zařízení probíhá postup shodně.

24. **Některá hrobová zařízení nebo hrobky lze provozovateli pohřebiště darovat písemnou darovací smlouvou po vzájemné dohodě.**

Článek 9

Podmínky zřízení náhrobku, hrobového zařízení

1. Ke zhotovení náhrobku, hrobového zařízení na pohřebišti nebo úpravě již existujících je oprávněn pouze vlastník nebo jím zmocněná osoba po prokazatelném předchozím souhlasu provozovatele pohřebiště za jím stanovených podmínek.
2. Při provádění prací směřujících ke zhotovení, údržbě, opravám, nebo odstranění věcí (viz odst. 1) na pronajatém hrobovém místě je vždy třeba předchozího prokazatelného souhlasu nájemce, neprovádí-li tyto práce sám, přičemž je ten, kdo tyto práce provádí povinen činit tak dle pokynů provozovatele pohřebiště, smlouvy o nájmu, tohoto Řádu a zákona.
3. Podmínky ke zřízení hrobového zařízení určuje provozovatel v rozsahu:
 - a) Určí rozměry, tvar hrobového zařízení, případně druh použitého materiálu, minimální hloubku základů, odstupňování hrobového zařízení ve svahovitém terénu, šířku uliček mezi hrobovým zařízením, způsob uložení zeminy a odpadu při zřizování hrobového zařízení, jeho opravách a likvidaci. Jednotlivé díly hrobového zařízení musí být mezi sebou pevně kotveny.
 - b) Základy musí odpovídat půdorysným rozměrům díla a být provedeny do nezamrzající hloubky 80 cm, dimenzovány se zřetelem na únosnost půdy a nesmí zasahovat do pohřbívací plochy. Základy pod rám musí být provedeny do hloubky nejméně 50 cm pod terén (pokud jsou vyztuženy).
 - c) Přední a zadní rámy hrobu musí být v jedné přímce s rámy sousedních hrobů.
 - d) Nápis na náhrobcích nesmí být v rozporu s obecně závaznými právními normami.
 - d) určení místa uložení přebytečné zeminy (zajištění oddělení případných lidských ostatků, naložení, odvoz a uložení zeminy na skládku, dodržování hygienických předpisů a opatření),
 - e) provedení základových pásů včetně dodržení technologických postupů a parametrů pro zvolený materiál stavby,
 - f) zhotovení stěn, svislé i vodorovné vyztuže, otvorů pro patra a odvodnění,

4. V průběhu zhotovování, údržby, oprav nebo odstraňování hrobky nebo hrobového zařízení na pohřebišti, odpovídá nájemce hrobového místa za udržování pořádku, za skladování potřebného materiálu na místech a způsobem určeným správcem pohřebiště. Odstraňovaný stavební materiál, náhrobky, či jejich části, stejně tak i vykopanou zeminu je nájemce povinen nejpozději před přerušением práce téhož dne odvézt **na svůj náklad** na určené místo – stanovené v povolení provozovatele. Při těchto pracích nesmí být cesty a uličky na pohřebišti užívány k jinému účelu než ke komunikačním a nesmí být jejich průchodnost omezována.
5. Po skončení uvedených prací je nájemce povinen na svůj náklad uvést okolí příslušného hrobového místa a místa, která při práci znečistil, do původního stavu nejpozději do 48 hodin. Ukončení prací je nájemce povinen ohlásit provozovateli pohřebiště a je povinen uhradit náklady spojené s odvozem a likvidací odpadu, vzniklého při pracích na hrobovém místě, pokud tak neučinil na vlastní náklad sám. Spolu s tím nahlásí změny hrobového zařízení, zakládající povinnost změnit, či doplnit předepsanou evidenci dle zákona. Totéž platí při likvidaci hrobového zařízení včetně základů.
6. Na pronajatém hrobovém místě lze vysadit strom, nebo keř pouze s předchozím písemným povolením provozovatele pohřebiště. Provozovatel může nájemci přikázat odstranění vysazené dřeviny bez jeho souhlasu, případně odstranit takovou výsadbu na náklad nájemce hrobového místa.
7. Vlastník hrobového zařízení je oprávněn s ním nakládat bez omezení vlastnických práv, včetně odstranění hrobového zařízení z pohřebiště po předchozím projednání s provozovatelem a nájemcem.
8. Jednoduché práce nutné k udržování a výzdobě hrobových míst provádějí na pronajatých místech nájemci nebo fyzické, či právnické osoby nájemci pověřené.

Článek 10

Ukládání lidských pozůstatků a exhumace lidských ostatků

1. **Otevřít hrob nebo hrobku na pohřebišti, ukládat do nich lidské pozůstatky nebo provádět exhumaci je oprávněn pouze provozovatel pohřebiště nebo provozovatel pohřební služby, který na základě smlouvy s vypravitelem pohřbu hodlá na pohřebišti pohřbít lidské pozůstatky (viz čl. 11).**
2. Hroby pro ukládání lidských pozůstatků musí splňovat následující požadavky:
 - a) jejich hloubka musí být u dospělých osob a dětí od 10 let nejméně 1,5 m, u dětí mladších 10 let nejméně 1,2 m,
 - b) dno hrobu musí ležet nad úrovní kolísání hladiny podzemní vody,
 - c) boční vzdálenosti mezi jednotlivými hroby musí činit nejméně 30 cm
 - d) rakev s lidskými pozůstatky musí být bezprostředně po uložení do hrobu zasypána zkyprěnou zeminou ve výši minimálně 1,2 m.
3. Před uplynutím tlecí doby mohou být do téhož hrobu uloženy další lidské pozůstatky, pokud je možné je umístit nad úroveň naposledy pohřbených lidských ostatků a vrstva ulehlé zeminy nad rakví bude činit nejméně 1 m.
4. Při přijímání lidských ostatků k pohřbení provozovatel dbá na to, aby převzetí nezpouštěných lidských ostatků bylo doloženo alespoň úmrtním listem zemřelého a průvodním dopisem s uvedením, o čí ostatky se jedná, odkud jsou (číslo hrobu a název pohřebiště) a v koho zájmu se exhumace a převoz prováděl (číslo objednávky a smluvní strany); u urny postačí předložit doklad o zpopelnění, který obsahuje údaje shodné s

identifikačním štítkem. Tyto dokumenty slouží i pro evidenci související s provozováním pohřebiště.

5. Zpopelněné lidské ostatky je možné uložit na pohřebišti vždy jen se souhlasem nájemce hrobového místa a provozovatele pohřebiště a způsobem, který odpovídá podmínkám ukládání na daném pohřebišti; u hrobů zpravidla k nohám do niky - sklípku, jinak v ochranném obalu.
6. Nezpelněné i zpopelněné lidské ostatky mohou být exhumovány, tj. přemístěny nebo převezeny na jiné pohřebišti, pouze na písemnou a odůvodněnou žádost nájemce hrobového místa a nájemce nového hrobového místa na jiném pohřebišti, a to jen s písemným souhlasem provozovatele pohřebiště. Převoz exhumovaných nezpelněných lidských ostatků na jiné pohřebišti musí být předem objednan u provozovatele pohřební služby a objednávka k žádosti přiložena. Nájemce hrobového místa doloží k žádosti o exhumaci vždy skutečnost úmrtí podle § 22 odst. 2 zákona o pohřebnictví a písemný souhlas osoby uvedené v § 114 odst. 1 občanského zákoníku. Před exhumací nezetlelých lidských ostatků musí nájemce hrobového místa písemně požádat o souhlas také krajskou hygienickou stanicí. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce, není třeba k jejich přemístění, nemá-li být rakev otevřena, souhlasu krajské hygienické stanice.
7. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce, není třeba k jejich přemístění, nemá-li být rakev otevřena, souhlasu krajské hygienické stanice.
8. Bez ohledu na uplynutí tlecí doby může být s nezpelněnými i zpopelněnými lidskými ostatky v rámci pohřebiště manipulováno pouze na základě předchozího souhlasu provozovatele pohřebiště.
9. V době po úmrtí nájemce, má-li být tento uložen do hrobu, jehož byl nájemcem, zajistí provozovatel úhradu nájemného a služeb spojených s nájmem na dobu tlecí od vypravitele pohřbu nebo jiné zmocněné osoby, která obstarává pohřbení zemřelého nájemce. Nepožádá-li nikdo o uzavření smlouvy o nájmu k předmětnému místu, zůstává toto hrobové místo po tlecí dobu bez nájemce s povinností provozovatele o toto místo pečovat.
10. Rakve, použité pro pohřbívání do země, musí být vyrobeny z takových materiálů, aby ve stanovené tlecí době zetlely (mineralizace) spolu s lidskými ostatky. Za zetlelé se považují zbytky rakví (hlavních desek) o maximální velikosti 0,5 m² držící vcelku. Pro výrobu rakví, ukládaných do hrobu na pohřebišti, nesmějí být použity díly z nerozložitelných materiálů. Kovový díl lze použít jen omezeně.
11. Výplň rakví může být pouze z lehce rozložitelných materiálů jako dřevěné piliny, papír a látky, u vaků rozložitelné plasty a u rubášů látky. K výrobě rakví a jejich nátěrů nesmí být použity barvy, lepidla a tvrdidla, obsahující složky škodlivých látek. Před spuštěním do hrobu musí být víko rakve pevně a trvale spojeno se spodní částí rakve.
12. Milodary vložené do rakve mohou být vyrobeny také pouze ze snadno rozložitelných materiálů.
13. Pro pohřbívání do hrobek je nutno použít rakev:
 - vyrobené z dřevního materiálu s dlouhou trvanlivostí, do které bude umístěna poloviční zinková vložka, nebo
 - kovové nebo
 - dle ČSN RakveMaximální rozměry rakví v hrobkách nesmějí překročit délku 2,15 m a šíři 0,85 m.

14. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce a je třeba jejich přemístění, vyžádá si provozovatel / správce* souhlas hygienika v případě, že je zjevné, že lidské ostatky nejsou zetlelé.
15. Všechny rakve, včetně exhumačních, musí být označeny štítkem nejméně se jménem zemřelého, datem narození, datem úmrtí, dnem pohřbu a názvem provádějící pohřební služby.

Článek 11

Podmínky pro otevření hrobu provozovatelem pohřební služby

1. Provozovatel pohřební služby smí otevřít hrob na pohřebišti pro uložení lidských pozůstatků, nebo lidských ostatků, k provedení exhumace, popř. k jiným účelům, pokud provozovatel pohřebiště obdrží v dostatečném předstihu před samotným otevřením hrobu:
 - a) písemnou žádost vypravitele pohřbu, nájemce hrobu a majitele hrobového zařízení o otevření hrobu nebo hrobky provozovatelem pohřební služby,
 - b) doklad o oprávnění k podnikatelské činnosti v oblasti provozování pohřební služby a o oprávněnosti vykonávat podnikatelskou činnost technické služby - práce při kopání hrobů na pohřebištích (výpis z živnostenského rejstříku),
 - c) prohlášení, že uvedené práce zajistí provozovatel pohřební služby na vlastní náklad, vlastními zaměstnanci a s použitím vlastních pomůcek i náradí a na vlastní odpovědnost,
 - d) osvědčení o získání profesní kvalifikace Hrobník nebo potvrzení o absolvování školení hrobníků od zaměstnance provozovatele pohřební služby, který bude hrob nebo hrobku otevírat,
 - e) doklad o ověření znalostí předpisů BOZP a PO
 - f) provede protokolární převzetí pracoviště před i po otevření hrobu, včetně případných fotografií příslušného hrobového místa před jeho otevřením a fotografie bezprostředně sousedících hrobů.
2. **Zaměstnanec pohřební služby, který bude hrob nebo hrobku otevírat, musí být provozovatelem pohřebiště seznámen s Řádem pohřebiště, místními podmínkami a s jinými informacemi nezbytnými pro bezpečné a nezávadné otevření hrobu nebo hrobky.**
3. Provádí-li otevření hrobu nebo hrobky zaměstnanec provozovatele pohřební služby, provozovatel pohřebiště je oprávněn kdykoli
 - a) zkontrolovat průběh prací, stav výkopu a pažení, dohlédnout na zabezpečení vykopané hrobové jámy proti pádu třetí osoby a přítomnost druhého pracovníka provozovatele pohřební služby,
 - b) požádat o přerušeni prací; v takovém případě je zaměstnanec provozovatele pohřební služby povinen práce neprodleně pozastavit.
4. Otevření hrobu, u něhož neuplynula tleci doba od posledního pohřbení, je možné provést jen tehdy, pokud příslušná krajská hygienická stanice povolila manipulaci s nezetlelými lidskými ostatky.
5. Provozovatel pohřebiště může odmítnout otevření hrobu, jsou-li k tomu závažné důvody, např. bezprostřední blízkost vzrostlého stromu, u něhož by musely být přerušeny hlavní kořeny (což by vedlo k narušení stability stromu), pokud je pohřebiště a jeho porost v nepříznivém stavu v důsledku vichřic, dešťových srážek, nebo pokrytí povrchu sněhem a ledem.

6. Náklady vzniklé provozovateli pohřebiště v souvislosti s otevřením hrobu hradí ten, kdo o otevření požádal. Provozovatel pohřebiště má nárok na úhradu přiměřených nákladů za poskytnuté výše uvedené a další související služby.

Článek 12 **Dřeviny, lavičky a ostatní**

1. Dřeviny lze na pohřebišti vysazovat pouze se souhlasem provozovatele. Jedná se o dřeviny, které by v budoucnu vykazovaly znaky vzrostlých stromů a mohly by způsobovat škody na majetku a ohrožovat bezpečnost návštěvníků.
2. Dřeviny nesmějí být vysazovány do pohřbívací plochy s výjimkou toho, kdy se nájemce písemně zaváže k tomu, že bude místo užívat pouze k uložení zpopelněných lidských ostatků.
3. Provozovatel může dle svého uvážení a bez souhlasu nájemce odstranit vysazené dřeviny, k jejíž výsadbě nedal souhlas.
4. Likvidovat vzrostlou zeleň lze jen při dodržení zvláštního předpisu (viz zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů).
5. Všechna trvalá zeleň, vysazená na pohřebišti, se stává majetkem zřizovatele pohřebiště.
6. Pokud je růstem vzrostlých stromů způsobována nájemci škoda na majetku, rozhoduje o způsobu řešení nebo náhrady příslušný správní orgán.
7. Nájemce ani návštěvník pohřebiště není oprávněn provádět jakékoli zásahy do vzrostlé zeleně bez předchozího souhlasu provozovatele.
8. Pevné i přenosné lavičky instaluje na pohřebišti provozovatel nebo osoba, které k tomu udělí provozovatel souhlas s určením rozměrů, tvaru a umístění lavičky a povinnosti udržovat lavičky v řádném stavu. Lavičky mohou užívat všichni návštěvníci pohřebiště.

Článek 13 **Sankce**

1. Porušení tohoto Řádu bude postihováno podle § 5 odst. 1 písm. i) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích jako přestupek proti veřejnému pořádku, zvláště pokud fyzická osoba poruší podmínky uložené v tomto Řádu při konání pohřbu nebo pietního aktu.
2. Přestupku se dopustí také ten, kdo dle zákona o pohřebnictví
 - a) v rozporu s § 4 odst. 1 písm. f) zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky na pohřebišti způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění veřejnosti,
 - b) v rozporu s § 4 odst. 1 písm. g) neoprávněně otevře na pohřebišti konečnou rakev s lidskými pozůstatky nebo urnu s lidskými ostatky,
 - c) v rozporu s § 4 odst. 1 písm. h) neoprávněně otevře na pohřebišti hrob nebo neoprávněně provádí exhumaci,
3. Za přestupky uvedené v odst. 2 tohoto článku výše lze uložit pokutu až do výše 100 000,- Kč ve smyslu § 26 zákona o pohřebnictví.

Článek 14 **Ostatní ustanovení**

1. Právní vztahy neupravené tímto Řádem, vztahující se k provozování pohřebiště, se řídí zákonem o pohřebnictví.
2. Pokud se písemný styk provádí doručenkou na adresu nájemce místa na pohřebišti, platí fikce doručení uplynutím posledního dne úložní lhůty u pošty.
3. Kontrolu dodržování tohoto Řádu provádí obec Libouchec.
4. Výjimky z Řádu dle individuální žádosti může schválit Rada obce Libouchec.
5. Pokud pohřebiště, nebo jeho část, včetně hrobových zařízení, jsou zapsány v seznamu kulturních památek, nebo se nacházejí na území památkového zájmu, či jsou v seznamu vojenských hrobů a pohřebišť, civilních válečných hrobů a pohřebišť, vztahují se na péči o ně zvláštní předpisy (viz např. zákon o státní památkové péči).

Článek 15 **Zrušující ustanovení**

Dnem nabytí účinnosti tohoto schváleného Řádu pohřebiště se zrušuje v celém rozsahu Řád pohřebiště, schválený Zastupitelstvem obce Libouchec, ze dne 22. 10. 2015, pod číslem usnesení 53/2015 písm. o).

Článek 16 **Závěrečné ustanovení**

1. Tento Řád je účinný dnem 01. 07. 2020
2. Řád veřejného pohřebiště bude vyvěšen na úřední desce obce Libouchec po dobu 15-ti dnů a po celou dobu platnosti tohoto řádu na pohřebišti na místě obvyklém.